

Роман Пирожішин
ORCID: 0000-0001-5696-7358

ШТАТНИЙ РОЗПИС, ОСОБОВИЙ СКЛАД, НАЦІОНАЛЬНІСТЬ ТА РІВЕНЬ ОСВІТИ КЕРІВНОГО СКЛАДУ ТА СЕКРЕТАРІАТУ УПРАВЛІННЯ НКДБ-МДБ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1944–1946 РР.

STAFFING ESTABLISHMENT, PERSONNEL, NATIONALITY AND LEVEL OF EDUCATION OF THE SENIOR MANAGEMENT AND THE SECRETARIAT OF THE NKGB-MSS TERNOPIIL REGIONAL DEPARTMENT IN 1944-1946

Після того, як 15 квітня 1944 р. радянська армія витіснила німецьку з міста Тернопіль почалося відновлення органів радянської влади, як у місті так і в області, в тому числі відновлювались і структури НКДБ. 15 травня 1944 р. з'являються перші штатні розписи.

Згідно зі штатним розписом від 15 травня керівний склад Тернопільського управління НКДБ налічував три посади: начальника управління, заступника начальника управління та заступника начальника управління з кадрових питань. Всі посади були зайняті. За національністю переважали українці, їх було двоє, та ще один росіянин. У двох працівників була середня освіта, а в одного нижча [1, арк. 1].

Секретаріат налічував шість можливих посад: начальника секретаріату, старшого оперуповноваженого, оперуповноваженого, начальника-діловода, старшого діловода та стенографістки-машиністки. Половина з цих посад були вільними: начальника-діловода, старшого діловода та начальника секретаріату. За національністю всі працівники були росіянами. В одного працівника освіта була середньою, в ще одного нижче середньої, а ще один мав нижчу освіту [1, арк. 1-1 зв.].

1 листопада 1944 р. було видано штатний розпис згідно якого керівний склад Тернопільського управління НКДБ налічував три посади: начальника управління, заступника начальника управління та заступника начальника управління з кадрових питань, як і в попередньому штатному розписі. Всі посади були зайняті. За національністю переважали росіяни, їх було двоє, та один українець. З освітою двоє працівників мали середню освіту, дані про одного з них були засекречені [2, арк 1].

Секретаріат, як і в попередньому розписі, налічував шість посад: начальника секретаріату, старшого оперуповноваженого, оперуповноваженого, начальника-діловода, старшого діловода та стенографістки-машиністки. Згідно штатного розпису від 1 листопада, було вільно дві посади: начальника секретаріату та начальника діловода. Всі працівники секретаріату були росіянами, аналогічна ситуація спостерігалася і в попередньому штатному розписі. Один із працівників

мав середню освіту, один мав закінчені сім класів школи, а ще двоє мали закінчено шість класів школи [2, арк 2].

1 лютого 1945 р. вступив в силу новий штатний розпис, згідно з яким керівний склад Тернопільського управління НКДБ налічував шість посад: начальника управління, двох заступників начальника управління, заступника начальника управління з кадрових питань, помічника начальника управління та секретаря партбюро, що на три посади більше, ніж у двох попередніх штатних розписах. Дві посади були вільні, а саме: заступника начальника управління та помічника начальника управління. За національністю двоє з них були українцями, а двоє росіянами. Один з працівників мав вищу освіту, двоє з них середню, а ще один не закінчену вищу [3, арк. 2].

Секретаріат, як і в попередніх двох штатних розписах, налічував шість посад: начальника секретаріату, старшого оперуповноваженого, оперуповноваженого, начальника-діловода, старшого діловода та стенографістки-машиністки. Дві з них не були зайняті: начальника-діловода та старшого діловода. Всі працівники за національністю були росіянами, як і в двох попередніх розписах. Один з працівників мав середню освіту, ще один незакінчену середню, ще в одного була освіта нижче середньої, а ще один закінчив лише шість класів школи [3, арк. 2 зв.].

15 листопада 1946 р. вступив в дію новий штатний розпис, згідно з яким керівний склад Тернопільського управління МДБ складався з п'яти можливих посад: начальника управління, двох заступників начальника управління, заступника начальника управління з кадрових питань, помічника начальника управління. Порівняно зі штатним розписом від 1 лютого 1945 р., була відсутня посада секретаря партбюро. Зайнятою не була лише посада заступника начальника. Всі працівники за національністю були українцями. Троє працівників мали середню освіту, один з них мав освіту нижчу середньої [4, арк. 2-3].

Секретаріат налічував сім можливих посад: начальника секретаріату, заступника начальника, старшого оперуповноваженого, оперуповноваженого, помічника оперуповноваженого, начальника-діловода та стенографістки-машиністки. Всі посади зайняті не були, вільною залишилась вакансія заступника начальника. У порівнянні з попереднім штатним розписом кількість посад збільшилася на одну, з'явилися посади: заступника начальника та помічника оперуповноваженого. Зникла посада старшого діловода. За національною приналежністю переважали росіяни – їх було троє, двоє українців та ще один чуваш. Один з працівників мав вищу освіту, ще один середню, четверо інших мали освіту нижчу середньої [4, арк. 3-4].

Отже, штатний розпис та особовий склад нам відображають глобальні процеси, що відбувались в СРСР. Так, у 1944 р. чітко спостерігається кадровий голод, це пов'язано з тим, що війна ще тривала в цей період. Особливо голод відчувався у секретаріаті. З 1945 р. ми спостерігаємо розширення керівного складу Тернопільського управління НКДБ до п'яти посад, дві з яких зайняті не

були. У 1945 р. також гостро відчувалась недостача кадрів, їх не вистарчало як в секретаріаті, так і в керівному складі. З 1946 р. кадрова недостача починає йти на спад, у секретаріаті та керівному складі лише по одній вільній посаді. Важливим фактором у кадровій політиці було походження, переважали росіяни, особливо це помітно у секретаріаті в 1944–1945 рр. Якщо призначали українців, то вони були зі східних областей УРСР.

Джерела

1. Штатное расписание личного состава Управление НКГБ в Тернопольской обл. 1944 г. ГДА СБУ в Тернопільській обл. (Галузевий державний архів СБУ в Тернопільській обл.). Ф. 8. Оп. 1. Т 1. С. 1. 28 арк.
2. Штатное расписание личного состава Управление НКГБ в Тернопольской обл. 1944 г. ГДА СБУ в Тернопільській обл. (Галузевий державний архів СБУ в Тернопільській обл.). Ф. 8. Оп. 1. Т 2. С. 1. 94 арк.
3. Штатное расписание личного состава Управление НКГБ в Тернопольской обл. 1945 г. ГДА СБУ в Тернопільській обл. (Галузевий державний архів СБУ в Тернопільській обл.). Ф. 8. Оп. 1. Т 1. С. 1. 44 арк.
4. Штатное расписание личного состава Управление НКГБ в Тернопольской обл. 1946 г. ГДА СБУ в Тернопільській обл. (Галузевий державний архів СБУ в Тернопільській обл.). Ф. 8. Оп. 1. Т 2. С. 1. 91 арк.

Ганна Градинар
ORCID: 0000-0002-4431-5974

ПРОВЕДЕННЯ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ ПІВДНЯ ОДЕЩИНИ (1944 – 1948 РР.)

CONDUCTING VIOLENT COLLECTIVIZATION ON THE TERRITORY OF THE SOUTH OF ODESSA (1944–1948)

В умовах становлення незалежної Української держави і початку процесу її входу, як рівноправного партнера, до європейського і світового співтовариства, важливого значення набувають питання історичного минулого України. Без справедливої оцінки минулого дуже важко побудувати майбутнє.

У 1940 р. Бессарабія була приєднана до складу СРСР. Комуністична влада прагнула запровадити на території українського Подунав'я радянську систему, використовуючи для цього вже накопичений «досвід» у вигляді арештів, депортацій, розкуркулення.

Перші спроби впровадження колективізації розпочалися ще у 1940–1941 рр., після приєднання території Бессарабії та Північної Буковини до складу СРСР.